



ԳԱՂՈՒԹԱՅԱՅ ԿՅԱՆՔ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՆՈՐ ՆԱՄԱԿԸ ՈՒՂՂՎԱԾ ՏԱՆՆ ԿԵԼԿԻՈ ՎԵՐԱՓԱՌ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱ ԴԱՌՆ ԿԱՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Հասկ»-ը գրեթե ամբողջությամբ հրապարակել է Երուսաղեմի Ս. պատրիարք Հոր Ամեն. Տ. Կյուրեղ Բ-ի նամակը՝ ուղղված Մեծի Տանն Կիլիկիո Վեհափառ Հայրապետին: Ստորև բերում ենք այդ նամակը արժանապետով «Հասկ»-ից:

ԽՄՐ.

Արդարև շատ մտահոգիչ կացություն մը ստեղծված է բովանդակ Պաղեստինի մեջ և մենք մեր կրոնական հաստատություններով և ամբողջ ժողովրդով պաշարված ենք տաճնապին արհամիրքներով մեր բախտին լքված:

Ինչպես տեղակացած եք մամուլի միջոցով, տաճնապը օր ալուր կընդարձակվի մահ ու ավեր տարածելով ամեն կողմ, գլխավորաբար մեծ քաղաքներու և գլխավոր կեդրոններու մեջ: Հազարավոր մարդիկ ըսպանված և վիրավորված են, հիմնահատակ կործանած են նույնչափ բնակարանային բազմահարկ տուններ և հաստատություններ: Խանդաված են երկրի ներքին բոլոր հարթերությունները, ուտի և բնականոն կյանքը:

Պաղեստինահայերը գլխավոր քաղաքներու մեջ հաստատված ըլլալով՝ ծանրապես ազդված են: Անոնցմէ շատեր, իրենց բնակարաններու շուրջ պայթող դժոխային մեքենաներու և ռումբերու սարսփններեն խուճապահար, լքած են իրենց տունները և ըստացվածքները ու իրենց զավակներով ապաստանած են մեր վանքերու և կրոնական հաստատություններու մեջ ամեն տեղ: Երուսաղեմի Ս. Հակոբյանց վանքը, Հրեշտակապետացը, Բեթղհհեմի, Ռեմլի, Յուպպի վանքերը լեցված են ամեն դասակարգի աղետալներով: Երուսաղեմի վանքին ներքին և արտաքին թաղերու մեջ այլևս տեղ մնացած չլինելով ստիպված պիտի ըլլանք բակերու և անցքերու մեջ կանգնել փայտյա տնակներ՝ պատսպարելու հետզհետ հասնող աղետալները: Այս մեծածախս աշխատանքին ձեռնարկած ենք արդեն: Վանքի բնակչությունը այժմ 1800 է. արտաքին թաղերը 700. հին և նոր քաղաքի դանազան թաղերու մեջ ունինք մոտ 2500 անձեր, անոնցմէ շատեր պիտի ստիպվին վանք ապաստանել ու-

րիշ տեղ չգտնելով: Երբ այս կացության առջև նկատի ունենանք գոյություն ունեցող մյուս բոլոր դժվարություններն ու անկարելիությունները, ապրողտի միջոցներուն խանգարումն ու անհետացումը, կենսամթերքի սղությունն ու պակասը, զանոնք հայթաթելու դժվարություններն ու վտանգները, որոշ գաղափար կազմած կըլլաք մեր այս օրվան կացության մասին. և (կըսեն թե) այս դեռ սկիզբն է երկանց:

Մեր ժողովուրդի դժբախտությունը ամոքելու համար մեր նախագահության տակ կազմած ենք խնամատարական մարմին մը հոգեւորականներ և աշխարհականներ բաղկացած: Երուսաղեմի մեջ հանգանակություն կատարած ենք և ցարդ ձեռք բերած է. Պ. 900 ոսկվո գումար մը, որ շատ շատ 1000-ի պիտի հասնի միայն: Ասկե ավելին հույսը պիտի չկրնանք ունենալ, որովհետեւ մի մի քանի ունեւոր նկատվածները երկրեն հեռացած են և կամ դուրս գտնված ըլլալով չեն վերադարձած, իսկ բարեկեցիկներն ալ իրենց տուններեն և ինչքերեն զրկված ու անստուգության մատնված, զոհաբերություն ընելու տրամադրությունը չունին: Դժբախտաբար Ս. Աթոռս ալ իր ամբողջ Միաբանությամբ նույն կացության և պայմաններուն ենթարկված ըլլալով՝ նույն դժվարություններու մեջ կգտնվի, բեռնավորված անակնկալ բազմապահանջ դրամական ծանր պատասխանատվություններով:

Երուսաղեմի նոր քաղաքամասի մեր նոր շենքերեն Սինեմա Ռեքս պայթուցիկներով կործանված է բոլորովին և վտանգած շրջակա շենքերը: Այրված են մեր մեծ պանդոկի ներքեի յոթը խանութները իրենց բովանդակությամբ: Պանդոկը, որ մեր գլխավոր հասույթներու աղբյուրներեն մին էր, պարապ է և վարձվելու անկարելիությանց մեջ: Հրկիզված են մեր Հրեշտակապետաց

վանքի ետևի խանութներեն մի քանին: Մեր կալվածքներու ապահովության համար ըստիպված ենք առժամյա պատեր կանգնել բաց տեղերուն առջև: Բացի սովորական տուրքերեն, որոնք կառավարության կողմից կգանձվին ամբողջությամբ, անխափան կստիպվինք վճարել նոր ծնունդ առած տուրքերը: Ասոնք և ասոնց հաջորդող վնասները անտանելի բեռներ կկազմեն մեր ուսերուն վրա:

Արվեստական այս դժբախտությանց վրա ավելացավ Գեթսեմանիի Ս. Աստուածածնա հնադարյան եկեղեցվո ամբողջական ջրհեղեղումը գիշեր ատեն հանկարծական տեղատարափ անձրևներով կազմված հեղեղներեն: Խորտակվեցան գավթի մեր պատը, եկեղեցվո նորակերտ մուտքն ու դուռը և ինչ որ կար նեսար: Ս. Կուլսի դամբարանը և անոր առջևի մեր Հեթում թագավորի փափաքով կանգնված պատարագամատույց Ս. Սեղանը և հունաց և մեր մյուս բոլոր Ս. Սեղանները, իկոնները, պատկերները, ջահերը, կանթեղները, անոթները, պահարանները իրենց ամբողջ բովանդակությամբ: Ասոնք բոլորը քայքայված ու անգործածելի դարձած են շաքաթ մը ամբողջ ջուրի և տիղմի մեջ մնալով, տիրող տագնապին հառաջ եկած դժվարություններու երեսն: Տասը օրեն հաղիվ կարելի եղավ պարպել ջուրն ու տիղմը քաղաքապետարանի և զինվորական ջրահաններով և հարյուրավոր մարդոց ձեռքերով:

Այս աղետը անուղղակի կերպով հառաջ եկավ ներքա անապահովություններեն: Քաղաքապետարանի այն պաշտոնյաները, որոնք պարտականություն ունեին ձմեռային եղանակին հսկելու անձրևներու ջուրերու ջրուղիներու կանոնավորության, կերևի ի վիճակի չեն եղած իրենց աշխատանքը կատարելու, և ջրուղիներու փլուզումներեն ջուրերը մեր Գեթսեմանիի պարտեզը հավաքվելով մեր պատը կխորտակեն և հետո քառանկյուն պարսպապատ գավթի մեջ հավաքվելով հսկա ավազանի կվերածեն զայն: Զուրի ճնշումին չդիմանալով, Աստուածածնա եկեղեցվո նոր մեծ դուռը, որ 250 ոսկվո գումար արժած էր, կտապալի: Նույնը կպատահի քովի լատինաց Առաքելոց եկեղեցվո դուռին և երկու եկեղեցիները մինչև իրենց առաստաղները ջուրով կլեցվին: Այս ամենը հունվար 5-ի կես գիշերեն վերջ առավոտյան դեմ տեղի կունենան: Մեր Գեթսեմանիի լուսարարը Աստուածածնա եկեղեցվո դրան ետև մեր փայտյա ննջարանին մեջ կըլլա, եկեղեցվո մեծ դուռի թավալդոր անկումի շառա-

չեն կարթննա և մուտքի սյուներուն փարելով և հետո լողալով հրաշքով կազատի:

Ս. Աստուածածնա եկեղեցին միջազգային Ս. Տեղյաց մեջ կարևոր սրբավայրերեն մին ըլլալով, դարերով մեր և հունաց ընկերովի սեփականության տակ, անշուշտ անմիջապես պետք է վերահաստատվի իր նախկին վիճակին: Այս կնշանակե հազարավոր ոսկիներու ծախք մը, որուն կեսը, ինչ որ ըլլա, պիտի վճարվի մեր կողմից: Բացի ընկերովի եղած ծախքերու վճարումեն մեր վրա նվիրական պարտականություն կծանրանա վերա—հաստատել մեր առանձին սեփականություն եղող մասերը՝ արժանավայել և պատվավոր ձևով: Այս ստիպողական անհրաժեշտ ու անխուսափելի ծախքերու շարանը մեր նվազած եկամուտներուն առջև ցույց կուտա Ձեր Ս. Օծության, թե պետք ունինք դուրսի մեր պատվական եղբայրներու օգնության՝ մեր ժողովուրդը փրկելու վերահաս վտանգներ: Պաղեստինահայությունը, առաջնորդութեամբ Ս. Աթոռույս, անցյալ երեսուն տարիներու ընթացքին Սփյուտքի հայության մեջ օրինակելի դիրք պահած է: Պատվավոր կերպով մասնակցած է ազգային ընդհանուր և մասնակի նյութական զոհաբերությանց և հետևաբար արժանի է ամեն օգնության:

Ըստ հնամաստարական Մարմնի մանրակրկիտ հաշիվներուն, մայիսին-սեպտեմբեր եռկարող հինգ դժնդակ ամիսներուն, Լ. Պ. 7000 ոսկվո գումար մը պետք պիտի ըլլա նրուադեմի հայ կարոտյալներ սովին փրկելու Գրեթե նույնչափ գումար մը ևս անհրաժեշտ պիտի ըլլա Պաղեստինի մյուս շրջանի կարոտյալներու անհրաժեշտ սննդեղենը ապահովելու: Ձեռք առած ենք բոլոր կարելի միջոցները կացության դարման տանելու, դիմած ենք առ որ անկ է և ակնդետ կսպասենք դուրսի օգնության:

Աղետյալները մեր հարկերուն տակ հավաքված ըլլալով մեր պատասխանատվությունը ծանր է և հրամայական: Ձենք համարձակիր ուղղակի Ձենե օգնություն խնդրելու, նկատի ունենալով Ձեր ալ ծանր պատասխանատվությունները, բայց կխորհնք, թե Ձեր Ս. Օծության անսահման զթառատ սիրտը պիտի չվարաներ թելադրելու կարգ մը բախտավոր անձերու, որ եթե ոչ Ս. Աթոռույս, գոնե մեր ժողովուրդի ապահովության համար ընեին իրենց ազգասիրության թելադրությունները և փութով, որովհետև մայիս 15-ին հետո դժվար և նուսխկ անկարելի պիտի ըլլա ապահովել մեր կարոտելոց անհրաժեշտ պարենը:

ԿՑՈՒԹՈՂ Բ

ՊԱՏՐԻԱՐԿ Ս. ՆՐՈՒՍԱՂԵՄԻ

Տանն Կիլիկիո Վեհափառ Հայրապետը խորապես վշտացավ իմանալով պաղեստինահայությունների կացության դառն մանրամասնությունները և հատուկ Կոնդակ հոգեց Կիլիկիո թեմերի եկեղեցիներին, ինչպես և կոշեր հայ մամուլին, որպեսզի փութացնեն Սիրիայի և Լիբանանի հայության եղբայրական աջակցությունը պաղեստինահայության:

Վեհափառ Հայրապետի կարգադրությամբ պաղեստինահայության դառն կացության մասին մոտեն տեղեկանալու և իր հայրական վշտակցությունն ու մխիթարության օրհնասփյուռ խոսքը անձնապես մատուցանելու համար— Լուսարարապետ և Դրան Եպիսկոպոս Գեորգ. Տ. Խորեն Սրբազան 6 մա-

յիսի առտուն օդանավով մեկնեցավ Ամման, անկե անցնելու Երուսաղեմ:

Գեորգ. Սրբազանը միասին տարավ Հ. Բ. Ը. Միության Եգիպտոսի Կեդր. Հանձնաժողովի կողմից Պաղեստինի հայ աղետյալներուն համար եղբայրորեն և գովելի արագությանը տրամադրված 5.000 պաղեստինյան ոսկիի մեծագումար օժանդակությունը (շուրջ 50.000 լիբանանյան ոսկի), ինչպես նաև 55 կիլո ծանրությամբ դեղորայք՝ 1000 լիբանանյան ոսկի արժողությամբ, որուն կեսը՝ 500 լիբանանյան ոսկին ազնվորեն տրամադրված է Լիբանանահայ Օգնության Խաչի կողմից, իսկ մյուս կեսը՝ 500 լիբանանյան ոսկին առնված է Հ. Բ. Ը. Միության վերահիշյալ գումարեն, Վեհափառ Հայրապետի կարգադրությամբ:

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ Ս. ԱԹՈՒԻ ԿՈՒԼՊԵՆԿՅԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Կյալպենկյան Մատենադարանի հիմնարկությունը ինչպես ծանոթ է, փորե գաղափար և գոյություն, կկապվի հոգեվույս Դուրյան Պատրիարքի անուան: Անշուշտ, որ հիշյալ Մատենադարանի հիմնարկությունն առաջ գոյություն ունեին վանքեն ներս գիրքերու համար հատուկ սենյակներ, ուր գրքեր և թերթերու հավաքածուներ կպահվեին, բայց առաջին անգամ, առանձին շենքով Մատենադարանի մը պետքը կերպարանք կստանա հմալքով ու շնորհքով օժուն Պատրիարքին Հիսնամյա Քահանայության Հորեվյանին աւիթով:

Կեդրոնական Հանձնախումբին կարևորագույն որոշումներեն մեկն էր, Հորեվյանին առթիվ հանգանակված ամբողջ գումարը հատկացնել Ս. Աթոռույս շրջափակին մեջ Մատենադարանի մը շինության, Երուսաղեմի Մատենադարանն անունով, հավերժացնելու համար գրքի և մտքի մեծ տարփավոր պատրիարքին հիշատակը:

Տեղի կունենա հանգանակությունը և ընդհանուր արդյունքը կհանգի 3613 պաղեստինյան ոսկիի, որ անբավական կմնար, իրականացնելու հիշյալ Մատենադարանի շինությունը: Բայց բարեբախտաբար, այդ օրերուն Փարիզ կգտնվեր Թորգոմ Ս. Արքեպիսկոպոս Դուշակյանը, որուն դիմում

կըլլար բերելու իր աջակցությունը ձեռնարկին բարվոք հաջողության: Նորին Սրբազնությունը գաղափարը կունենա այս մասին դիմելու Վսեմաշուք Տիար Գալուստ Կյուլպենկյանի, և բարերարը վեհանձնորեն կրկնոստանա ստանձնել ամբողջ ծախքը հիշյալ Մատենադարանի շինության, ի հիշատակ իր հանգուցյալ ծնողաց՝ Սարգսի և Տիրուհի:

Ի լուր այս վսեմ ժեստին, Դուրյան Պատրիարք բարձրորեն կգնահատե այս վեհանձն հանձնառությունը, և կտնօրինե, որ Մատենադարանը, փոխանակ իր անվան, կոշվի բարերարին անունով. իսկ նախապես կատարված հանգանակության գումարով կազմվի հիմնադրամ մը, որուն արդյունքով կարելի ըլլա հրատարակել ոչ միայն կարևոր և օգտակար աշխատանքներ, այլ նաև Դուրյան Սրբանակի արժանացած հեղինակություններ, Երուսաղեմի Մատենադարանն մատենաշարի անվան ներքև:

Շենքին ամբողջական ավարտումեն վերջ, անոր պաշտոնական բացումը տեղի կունենա 23 հուլիս. 1932-ին, խանդավառ հանդիսությամբ մը, նախագահությամբ նորընտիր Պատրիարք Ամեն. Տ. Թորգոմ Ս. Արքեպիսկոպոս Դուշակյանի:

ՇԵՆՔԸ ԵՎ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՀԱՎՈՐՈՒՄԸ

Մատենադարանը իբրև ճարտարապետական նկարագիր ամբրիկյան և անգլիական նորաձև մատենադարաններու նմանություն ունի: Թե արտաքին և թե ներքին մասերով

շատ պարզ է անիկա. բայց նույնքան տպավորիչ, լայնանիստ և ամրախարխիլ իր ձևով: Ծակատին լայնքն է 18 մետր, խորությունը 23 և բարձրությունը 10 մետր: Երկ-

հարկանի է: Պատերու վրա բացված են երկաթյա վանդակներով ամրացած քառանկյուն մեծ պատուհաններ: Ունի երկաթաշեն մուտքի մեծ դուռ մը, որուն ճիշտ վերև հաստատված մարմարյա տախտակի մը վրա մետաղյա տառերով դրոշմված է հետևյալ արձանագրությունը.— «Գալուստ Կիւլպէնկեան կառոյց զՄատենադարան Առաքելական Սրբոյ Աթոռոյս, վասն անմոռաց յիշատակի ճօր իւրոյ և մօր Սարգսի և Տիրուհւոյ Կիւլպէնկեան, ի մեծաբան Յոքեմիի Յիսնամեայ Քաճաճութեան Տ. Նղիշեայ Ս. Արքեպ.— ի Դուռեան Պատրիարքին Հայոց Սրբոյ Երուսաղէմի— ՌՅԶԹ— 1929»: Ներսէ՛ր՝ քառակուսի շքեղ սրահ մը: Անոր երկու կողմերուն վանդակորմով բաժնված երկար նրբանցքներ, ուր զետեղված են գրքերը: Մատենադարանը ունի նաև 8 մեծ ու փոքր սենյակներ: Ավագ դրան մուտքին դիմաց կան երկու սենյակներ, որոնցմէ մին կ'առաջնորդէ իբրև ընդունարան և մյուսը՝ իբրև կացարան մատենադարանային: Մյուս սենյակները գլխավորաբար հատկացված են եվրոպական և հայկական թերթերու և պարբերականներու:

Իբրև ներքին կահավորում, պարզութեամբ հանդերձ, ամեն ինչ արդիական է և ճաշա-

կավոր: Գրքերու իբրև գրադարան կ'առաջնորդէ թվով 120 պողպատյա դարակներ, մասնավորապես ապսպրված Ամերիկայէն: Այդ դարակները ապահովուած են կրակի դեմ և 3-ական մետր բարձրութեամբ, մեկ մետր լայնքով ու 40 սմ խորութեամբ են: Յուրաքանչյուր դարակ ունի 5 բաժանումներ, աչք, որոնց ամեն մեկուն մեջ կ'զետեղվին միջին հաշվով 35 կտոր գրքեր: Հետևաբար դարակ մը ամբողջ մատենադարանն ենք, իր մեջ կրնա կրել 175—200 գրքեր: Մասնադարանն ունի 20 հատ մեծագիր ազնիվ փայտե շինված աշխատութեան սեղաններ, որոնք զետեղված են մեծ սրահին, սենյակներուն և նրբանցքներուն մեջ: Կան նաև 100 հատ կաշեպատ և 100 հատ խսիրե աթոռներ, որոնք մատենադարանին մեջ աշխատանքի պետքերն զատ, լսարաններու և զանազան հավաքույթներու և հանդիսութեանց առիթով կ'գործածվին: Ավելորդ պիտի չըլլար ըսել նաև որ ամբողջ շէնքին էլեկտրական սարքավորումը շատ կանոնավոր և գործնական ձևով է եղած: Ընդհանուր առմամբ շէնքը մինչև այսօր պահած է իր արդիական և նորաշեն նկարագիրը, և վանքի այն թաղամասին մեջ, ուր կ'զտնվի անիկա, կ'հանդիսանա ամենասիրու և աչքի զարնողը:

ԳՐՔԵՐ, ԹԵՐԹԵՐ ԵՎ ԴԱՍԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐ

Մատենադարանի գրքերուն թիւը կ'հասնի 29.000-ի: Սկզբնական շրջանին հոն հավաքվեցան բոլոր հին ու նոր գրքերը և թերթերու հավաքածոները, որոնք զետեղված էին իբր գրադարան ծառայող վանքի զանազան սենյակներուն մեջ: Ատոնց վրա ավելցան նաև հետզհետե գրքերը Դուրյան Պատրիարքին, որոնք թիվին հետ մեկտեղ ավելցուցին որակը մատենադարանի գրքերուն: Այնուհետև հոն կ'փոխադրվին բոլոր հանգուցյալ եպիսկոպոսներու և վարդապետներու հազվագյուտ և արժեքավոր գրքերը: Ասոնց վրա ավելցան նաև Գեր. Արշէօն Չարլզ Պրիմմի Ամերիկայէն բերած Ս. Գրոց մեկնաբանական, աստուածաբանական, կրօնա-եկեղեցագիտական և պատմական գրքերը: Հոն փոխադրվեցան նաև քանի մը հազարի հասնող գրքերը Լուսահոգի Թորգոմ Պատրիարքին, որոնք տակավին կ'մնային ի Պատրիարքարան: Իսկ այս բոլորն զատ լսարաններէն բարեհաճ տնօրինութեամբ, ամեն տարի իրմէ մեզի դրված է. Պ. 150-ին է. Պ. 75-ը կ'գործածվի նոր հրատարակված գրքեր գնելու: Գրքերու գնումը կկատարվի մասնավոր ընտրութեամբ, որոնք կ'ըլլան ուղ-

ղակի գնումով քաղաքիս հայտնի գովաճառներէն կամ եվրոպական ծանոթ ոստաններէն եղած ապսպրանքով:

Տրված ըլլալով որ Կյուլպէնկյան Մատենադարանը կրօնական հաստատութեան մը մատենադարանն է, հոն ամփոփված գրքերը առավելաբար ունին կրօնական նկարագիր: Մեր Մատենադարանը շատ ճոխ է աստուածաբանական ամեն կարգի գրքերով, ունինք հին և արդի աստուածաբանութեան ընտրելագույն հեղինակներու գործերը: Հետո իմաստասիրական բաժինը, իր ստորաբաժանումներով նույնքան ճոխ է և արդիական: Հին ու նոր արդի իմաստասիրներ և տեսութեաններ պարունակող գրքեր շատ ունինք: Հանձնարարելի է լեզվագիտական և պատմական բաժինները: Տկար են գրականութեանց և մանավանդ զուտ գիտական բաժինները, որոնց զորեղացման համար կ'ըտարվի մասնավոր ճիգ:

Այս տեղեկութեանները կ'վերաբերին եվրոպական լեզվով գրքերու (անգղերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն), որոնք թիվով շուրջ 16.000 են: Ասոնց կողքին ունինք հայերէն լեզվով գրքերու ամբողջ մը, որոնք թիվով

կկազմեն մնացյալը, շուրջ 18.000: Հոն է մեր հին մատենագրությունը՝ ամբողջ, իբրև գրական, թարգմանական, աստուածաբանական և գուտ կրոնական վաստակ: Բավական ճոխ է մեր արդի գրականության բաժինը: Հոն են մեր գրականության իշխաններ, փոքրերն ու միջակները: Ընդհանրապես նոր հրատարակությունները նվեր կստանանք: Ի հարկին կգնենք նաև ամբողջ շարքեր մատենաշարներու: Կստանանք մեզի ծանոթ երկրներեն հրատարակված բոլոր թերթերը և գրական, մարզական, գիտական և կրոնական պարբերաթերթերը: Անոնք կպահվին խնամքով, կկազմվին և կգետեղվին իրենց դարակներում մեջ:

Մատենադարանը միջին հաշվով տարեկան կգնի 60—70 հատոր գրքեր, նվեր կստանա շուրջ 50 հատոր գրքեր, և տարեկան հրատարակության թիվով ալ ամսաթերթեր ու պարբերաթերթեր:

Մաշած գրքերը կկազմվին Ս. Աթոռույս կազմատան մեջ: Այդ նպատակին համար Մատենադարանի պլուտոնին մեջ նշանակ-

ված է Լ. Պ. 50, Տարեկան 100—150 գիրք կկազմվի և ուրիշ 50 մրն ալ զանազան նորոգությանց կենթարկվի:

Իսկ ինչ կվերաբերի գրքերու դասավորման, պետք է ըսել թե անիկա կատարյալ է և ամբողջական: Եվրոպական գրքերն դասավորված են առանձինն և հայերեն գրքերը առանձինն: Թե եվրոպական և թե հայկական գրքերում յուրաքանչյուրն ունի երկու քարթեր, մին համաձայն նյութին և մյուսը ըստ հեղինակի: Այս նպատակով շինված են մասնավոր դարակներ, ուր թվական և այբուբենական հաշորդականությամբ դասավորված են յուրաքանչյուր գրքին համար զույգ և երբեմն ալ թիվով ավելի քարթերը:

Գալով թերթերում, անոնք ևս տարվե տարի կդասավորվին և կկազմվին: Հին հավաքածոներեն շատ պակասներ ունինք, կհուսանք զանոնք ևս ամբողջացնել:

Մատենադարանի սրահին մեջ հաճախ տեղի կունենան դասախոսական հավաքույթներ, որոնց կնախագահե միշտ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը:

ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Մատենադարանի հիմնարկությունն է վեր միշտ անպակաս են եղած այցելուները: Ունենք այցելությանց ոսկետոմարմը, ուր հանգամանավոր այցելուներ կհրավիրվին արձանագրել իրենց անունները: Հոն կհանդիպինք անուններու բարձրաստիճան եկեղեցականներու, որոնք երբեմն պատրիարքներ և կաթողիկոսներ են: Հոն կան անունները մեր մամուլի ներկայացուցիչներում, ծանոթ գրագետներու, բանաստեղծներու և ազգային հին ու նոր գործիչներու և վաստակավորների:

րու և եվրոպացիներեն կան անունները՝ գինվորական բարձրաստիճան անձերու, կառավարիչներու, կուսակալներու, գիտնականների և հայտնի գործիչներու: Մատենադարանը կընդունի հաճախ նաև այցելությունը օտար վարժարաններու աշակերտությանց, առաջնորդությամբ իրենց տեսուչներում: Ս. Քաղաքիս մեջ գտնվող զանազան օտար Միաբանությանց անդամներ ևս հաճախ կայցելեն մեր Մատենադարանը:

ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Մատենադարանի երկրորդ հարկին, արևմտյան թևին վրա կա ընդարձակ սենյակ մը, որ վերածված է թանգարանի: Անշուշտ անիկա կգտնվի տակավին նախնական վի-

ճակի մեջ: Հոն ամփոփված են Ժառանգավորաց Վարժարանի ապակեդարաններու և վանքին զանազան մասերու մեջ գտնված հնագիտական արժեք ունեցող առարկաները:

ՏԵՍՈՒՋՆԵՐ

Կյուպենհյաք Մառենադարանի առաջին տեսուչը եղավ Ս. Կյուրեղ վարդապետ Իսրայելյան (Ս. Աթոռույս ներկա Պատրիարքը), որ մինչև իր լուսարարապետության շրջանը, 1939, ձեռնահաստորեն վարեց գործը: Իրն է պատիվը ներքին կահ կարասյաց, գրքերու դարակներում պատշաճորեն և ճաշակավոր ձևով դասավորման գործը: Վանքին գրադարան-սենյակներեն գրքերը ի մի հավաքելու

և ապա նորաշեն Մատենադարանը փոխադրել տալու և հոն առժամյա դասավորումով մը այդ բոլոր գրքերը դարակներում մեջ գետեղել տալու և հետո ալ Dewey գրութայմբ ցուցակագրելու: Շուրջ 16.000 եվրոպական գրքեր ըստ նյութի զատել, ապա զանոնք թվագրել, և պատրաստել անոնց յուրաքանչյուրին երկուքն ավելի քարթերը և ապա զանոնք մեքենագրել Այս ծանր ու

պատասխանատու աշխատանքին մեջ մեծ բաժին ունի նաև Գեր. Արշղիքն Չարլզ Պրիճմեն:

Տ. Կյուրեղ վարդապետի լուսարարական ընտրություններն վերջ, իրեն կհաջորդի նախ Տ. Արթուր, ապա Տ. Գրիգոր վարդապետ Ոս-

կանյանը: Տ. Գրիգոր վարդապետ կարգ մը փոփոխություններով գլխավորապես դասավորման եղանակը պատշաճեցուց շուրջ 13.000 հայերին գրքերու, որոնք ճիշտ եվրոպական գրքերու նման դասավորված են ըստ նյութի՝ թվագրված և պատրաստված համապատասխան քարթներով:

ՀԱՄԱՐԱՎԸ

Երկրորդն է մեր Մատենադարանը Ս. Կաղաթիս մատենադարաններուն, հրեական համալսարանի Մատենադարանին վերջ, իբրև շենք, իբրև թիվ, իբրև որակ, և մանավանդ դասավորման կատարելություն, և ներքին կարգ և կարգապահություն: Այս վրկայությունը՝ վրկայությունն է Երուսաղեմի մատենադարաններու մասին խոսող անց-

յալները հրատարակված մեկ տեղեկաբեր հատորին, ուր գովասանքի և քաջալերանքի բառեր կան մեր Մատենադարանի մասին: Բոլոր կրոնական Միաբանությունները կըճանչնան Կյուլպենկյան Մատենադարանը, աշխարհական օտար մտավորականներ իրարու կհանձնարարեն զայն, իրենց ուսումնասիրությանը իբրև աղբյուր:

ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սկզբին ի վեր Մատենադարանը համարված է վանքին Մատենադարանը, այսինքն առավելաբար անկե կօգտվին Միաբանության անդամները, ուսանող Սարկավազները, և ժառանգավորաց սաները: Բայց վերջերս երբ մեր շուրջը տեսանք ծաղկումը երիտասարդության մը, որ մտածման ճաշակ ունի, Մատենադարանը որոշ չափով մատչելի եղած է այդ երիտասարդ տղոց ևս, և այսօր Միաբանության և մեր ուսանողներու կողքին, մեր Մատենադարանին կօգտվին նաև ուսումնասիր աշխարհականները, իրենց մտքի պահանջքին գոհացում տալու համար:

Այս տեսակետով Կյուլպենկյան Մատենադարանը Ս. Հակոբյանց մենարանի մեկ անկյունն է հայտնվի իբրև լույսի ամբողջ մը, որմե ոչ միայն ամբողջ Միաբանությունը, այլ նաև մեր գաղութի լավագույն տարրերը

կայծեր կընդունին իրենց ինչպես մտքին, այնպես ալ սրտին համար:

Կյուլպենկյան Մատենադարանի գոյությունը ավելի քան բարիք մըն է՝ եվ այդ բարիքին բարերարությունը հավերժաբար երախտագիտությունը կպարտադրե բովանդակ Միաբանության և մեր գաղութին, իսկ բարերարը և իր անունը մշտանորոգ կենդանություն մը միշտ ներկա են այս մենաստանին ներս, իբրև մատենադարան և իբրև դադափարական գեղեցկություն ըսվանդակ ազգին խղճմտանքին ալ մեջ:

«Երանի որ ունիցի յիշատակ ի Սիոն»: Երանի մեր մեծանուն բարերարին, որ այսպիսի կոթողական հիշատակ մը ունի Հայ Սիոնի բարձունքին վրա:

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

«Աթոն»

ՀԱՅԵՐԸ ՈՒՈԼԼԵՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ* ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԴԵԿԼԱՐԱՑԻԱՆ

ՆՅՈՒՆՆԵՐԻ, 30 հունիսի (ՏԱՍՍ)։— «Հայերը Ուոլլեսի ընտրության կողմնակից» կազմակերպությունը դեկլարացիա է հրապարակել, որով բոլոր ամերիկահայերին կոչ է անում մտնել Ուոլլեսի կողմնակիցների շարքերը: Դեկլարացիայում մասնավորապես ասված է.

«Պրեզիդենտի պոստի համար Ուոլլեսի թեկնածության առաջադրումը ջերմ արձագանք գտավ շատ ամերիկահայերի մեջ: Մենք պաշտպանում ենք Ուոլլեսին, որովհետև համոզված ենք, որ խաղաղության ապահովման և հասարակ մարդու ծաղկման նրա

ծրագիրը և դեմոկրատիայի նրա քաջարի պաշտպանությունը ծառայում են ամերիկյան ժողովրդի իսկական շահերին: Մենք Ուոլլեսին պաշտպանում ենք նաև նրա համար, որ մենք կարծում ենք, որ Տրումենի դոկտրինան հակասում է հայ ժողովրդի ձգտումներին, որի ներկայացուցիչները ներկայումս դաժանորեն կեղեքվում են Տրումենի դոկտրինայի համապատասխան սպառազինված թուրքական կառավարիչների կողմից: Այդ դոկտրինայից հրաժարվելը բազում դարերի ընթացքում մեր նախահայրերի փայփայած հույսերի իրագործման նախադրյալն է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊՐՈԳՐԵՍԻՎ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՆՅՈՒՆ-ՑՈՐՔ, 5 սեպտեմբերի (ՏԱՍՍ).— Սեպտեմբերի 4-ին 35 Նահանգների դեպուտատներ հավաքվեցին Նյու-Յորքում՝ «Ամերիկայի հայկական պրոգրեսիվ լիգայի» և «Ամերիկայի հայկական երիտասարդության» երեքօրյա տարեկան համագումարին մասնակցելու համար։ Համագումարում հռետորները կոչ էին անում պաշտպանել պրեզիդենտի պոստի համար Ուոլթերի թեկնածությունը, կրկնապատկել ջանքերը խաղաղությունը պահպանելու համար մղվող պայքարում և աջակցել Միացյալ Նահանգների ու Սովետական Միության միջև բարեկամական հարաբերություններին։ Համագումարին ներկա են Հայկական պրոգրեսիվ լիգայի 75 դելեգատ, որոնք ներկայացնում են այդ կազմակերպության 57 բաժանմունքի մոտ 1500 անդամ և «Ամերիկայի հայկական երիտասարդության» 100 դելեգատ, որոնք ներկայացնում են այդ կազմակերպության ավելի քան 800 անդամ։ Համագումարի բացմանը ներկա էին 800 հրավիրված։

Առաջին նիստում հռետորները դատապարտեցին ռեսպուբլիկական և դեմոկրատական պարտիաների արտաքին ու ներքին ռեակցիոն քաղաքականությունը և հայտարարեցին, որ կպաշտպանեն պրոգրեսիվ պարտիայի խաղաղության ծրագիրը։

Այս ամիս Հայաստան մեկնելու պատրաստվող 300 հայրենադարձ հայերից 50 մարդու համագումարում հավաքվածները դիմավորեցին չերմ օվաքիաներով։ Հայրենադարձները երգեցին իրենց կողմից շարադրված մի երգ, որի մեջ հսկայական ուրա-

խովություն է արտահայտվում հայրենիք վերադառնալու առթիվ։

Ֆիլադելֆիայի հայ բանաստեղծ Սիտալը, բանալով համագումարը, հայտարարեց, որ հայրենադարձությունը հանդիսանում է ամբողջ աշխարհում հայ ժողովրդի վերջին տարիների պատմության մեջ խոշորագույն իրադարձությունը և նշեց, որ այդ հնարավոր է դարձել Հայաստանում սովետական ռեժիմի գոյության շնորհիվ։ Դատապարտելով պատերազմի հրձիգներին և ներկայումս անցկացվող հակասովետական կամպանիան, Սիտալը ասաց. — «Քրոյր ժողովուրդները պետք է հավերժ շնորհակալ լինեն սովետական ժողովրդից նացիստների ջախջախման համար»։ Այնուհետև Սիտալը հայտարարեց, թե ԱՄՆ-ի քաղաքականությունը, որը պաշտպանում է ամբողջ աշխարհի ռեակցիան, ոչ միայն ուժեղացնում է պատերազմի վտանգը, այլ և Միացյալ Նահանգներում առաջ է բերում ինֆլացիա և սնանկություն։ Նա կոչ արեց վերադառնալ Ռուզվելտի քաղաքականությունը և սովետա-ամերիկյան համագործակցությանը։

Մյուս հռետորների մեջ էին «Հայկական պրոգրեսիվ լիգայի» նախագահ Բոհենյանը, «Ուոլթերի պրեզիդենտ ընտրելու համար ըստեղծված հայկական կոմիտեի» նախագահ Միրճանյանը և հայերեն լեզվով «Լրաբեր» պրոգրեսիվ թերթի խմբագիր Մարտենցը։ Հյուրերի կողմից հանդես եկավ կին գրող Աննա Լուիզա Մորոնզը, որը դատապարտեց Տրումենին թուրքական ռեակցիոն կառավարությանը ցույց տրվող օգնության համար և կոչ արավ ստեղծել հայերի համար միասնական հայրենիք։

ՀԱՅԵՐԻ ԴԵՄ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՀԱՆՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱՆՈՒՄ

ԹԱՎՐԻՋ, 4 հուլիսի (ՏԱՍՍ).— Թավրիզ ժամանող անձինք պատմում են այն կատաղի հալածանքների մասին, որոնց ենթարկվում են հայերը իրանական Ադրբեջանում։ Ռեզայի շրջանում կալվածատերերը խլում են խաղողի այգիները, անասուններն արածացնում են գյուղացիների ցանքսերում, ոչնչացնում են պտղատու այգիները։ Մեծ անկարգություններ են տեղի ունեցել Մուշավա գյուղում։ Դաշտային աշխատանքների դուրս չգալու համար բատրակներին ճիպտով ծեծում են։ Մարգի շուկայում քարով ջարդել են հայ քահանայի գլուխը։ Հայ երի-

տասարդները մշտական սպառնալիքների են ենթարկվում վարձկան խուլիգանների կողմից։ Քաղաքացիական և ռազմական իշխանությունները ոչ միայն չեն ընդհատում հայերի դեմ կիրառվող հալածանքը, այլ ընդհակառակը, գործոն մասնակցություն են ցույց տալիս դրան։ Քաղաքացիական իշխանությունները Թավրիզում փակել են հայկական դպրոցները և ինքնակամ գրավել հայերին պատկանող դպրոցական շենքերը։

Հայ հասարակայնությունը վրդովված է կառավարության քաղաքականությունից, որը վիժեցնում է իրանում ապրող հայերի մեկնումը Սովետական Հայաստան։